

УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ШЛЯХОМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Українська інженерно-педагогічна академія

Анотація

У статті представлено критичний аналіз процесу забезпечення якості освіти на сучасному етапі науково-економічного розвитку України. Виокремлено основні проблеми в забезпеченні якості вищої освіти та поставлено завдання, щодо їх вирішення. Розглянуто Європейську систему забезпечення якості освіти, завдання та вимоги щодо якості вищої освіти, та Європейські стандарти якості, які є підґрунтям її функціонування. На основі проведеного аналітичного дослідження систематизовано основні вимоги та напрямки імплементації Європейських стандартів у освітній простір ВНЗ в межах окремого підрозділу, що здійснює підготовку майбутніх інженерів-педагогів, а саме «Випускаюча кафедра». Запропоновано розподілити освітню діяльність, що здійснює «Випускаюча кафедра» за напрямками імплементації Європейських стандартів вищої освіти. На основі запропонованих напрямків представлено шляхи з удосконалення освітньої діяльності з позиції зацікавлених сторін (студент, викладач, роботодавець, забезпечуючий персонал). Представлено переваги в здійсненні освітньої діяльності підрозділу «Випускаюча кафедра», при підготовці майбутніх інженерів-педагогів, відповідно до напрямків забезпечення якості згідно Європейських стандартів вищої освіти.

Ключові слова: Європейські стандарти вищої освіти, імплементація, випускаюча кафедра, інженер-педагог, політика якості.

Abstract

The article presents a critical analysis of the process to ensure the quality of education at the present stage of scientific and economic development of Ukraine. The main problems in ensuring the quality of higher education and tasked to solve them. We consider the European system of quality assurance, objectives and requirements for the quality of higher education, and European quality standards, which are the basis of its functioning. On the basis of analytical study systematically the basic requirements and the direction of the implementation of European standards in the educational space of the university as a separate division responsible for the training of future engineers-teachers, namely "Graduate Department". It is proposed to distribute the educational work done by "Graduate Department" in areas of implementation of European standards of higher education. On the basis of the suggested directions presented ways for improving educational activities with stakeholders position (student, teacher, employer, providing staff). Presents advantages in the implementation of educational activities units "Graduate Department" in the preparation of future engineers-teachers, in accordance with the directions of quality assurance in accordance with the European standards of higher education.

Keywords: European standards of higher education, implementation, producing department, engineer-teacher, quality policy.

Розвиток суспільства – технічний, науковий і соціальний, вимагає реформування та адаптації системи освіти та підготовки майбутніх фахівців до сучасних соціально-економічних умов, що є одним з основних принципів існування успішної системи освіти, яка орієнтована на постійне поліпшення та удосконалювання.

Проблема якості освітніх послуг є однією з ключових (поруч із доступністю) для системи освіти будь-якої країни. Україна в цьому сенсі не є винятком. Швидше навпаки – із численних українських ВНЗ у 2016/2017 до 500 кращих університетів світу вийшли тільки два ВНЗ: Харківський національний університет ім. Каразіна (382 місце) та Київський національний університет ім. Шевченка (435 місце) за рейтингом QS World University Rankings®. Для порівняння, в Австралії серед 39 університетів, з яких 37 державних і які охоплюють 94 % студентів країни, 8 входять до 200 кращих університетів світу. Нова Зеландія має 8 університетів, з яких 3 входять до 200 кращих [1].

Разом з тим, основні напрямки економічного розвитку України, в умовах прагнення до євроінтеграції, сприяли до впровадження на підприємствах підвищення вимог до якості виробничих процесів, послуг та товарів, і як наслідок, підвищено вимоги і до фахівців, щодо забезпечення їх виконання. Підготовка фахівців, що задовільняють потреби роботодавців, є основною метою вищої освіти і так само потребують удосконалення з орієнтацією на зміни у ринковому просторі. Основним напрямком розвитку підприємств є впровадження європейських технологій, стандартів та нормативів для забезпечення конкурентоспроможності продукції та послуг на європейському ринку. Такий підхід передбачає і підготовку фахівців, що здатні працювати згідно з європейських стандартів якості та удосконалення системного підходу викладання технічних дисциплін та їх змісту.

У зв'язку з цим, постає актуальне питання про необхідність удосконалення системи викладання технічних дисциплін при підготовці майбутніх інженерів-педагогів з врахування особливостей сучасних вимог роботодавців до ринку праці.

Сучасна концепція розвитку вищої освіти в основі якої є орієнтація на замовника, тобто на підприємства та роботодавців, де майбутні фахівці інженери-педагоги будуть працевлаштовані існує в суперечності з існуючою системою вимог у межах державних освітніх стандартів та їх рівнем професійної підготовки. Це стосується різних наукових спрямувань, але особливу увагу у теперішній час привертають питання технічної підготовки студентів, у зв'язку з ростом потреби у кваліфікованих фахівцях, соціально-економічними умовами та державної політики нашої країни.

Європейська система забезпечення якості освіти базується на Європейських стандартах і рекомендаціях (ESG), які у свою чергу ґрунтуються на таких основних принципах [2]:

- зацікавленість студентів і роботодавців, а також суспільства в цілому у високій якості вищої освіти;
- ключова важливість автономії закладів і установ, збалансована усвідомленням того, що автономія несе із собою дуже серйозну відповідальність;
- система зовнішнього забезпечення якості повинна відповідати своїй меті і не ускладнювати роботу навчальних закладів більше, ніж це необхідно для виконання цієї системи своїх завдань.

Особливості сучасних критеріїв оцінювання якості освіти полягають в тому, що вони припускають: свободу для університетів у формуванні навчальних планів; особливу увагу до якості підготовки фахівців; необхідність постійного вдосконалення освітніх програм з метою підвищення їх якості; стимулювання інновацій в освітніх стандартах, а також формують відповідальність за якісне здійснення освітньої діяльності.

Завдання забезпечення якості вищої освіти є багатоплановим і включає [3]:

- наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо);
- організацію навчального процесу, яка найбільш адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки та освіти;
- контроль освітньої діяльності ВНЗ та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання та на всіх рівнях: рівні ВНЗ, державному та міжнародному (європейському) рівнях.

Такі завдання покладено в основу Європейських стандартів та рекомендацій не випадково, вони охоплюють три рівні забезпечення якості вищої освіти: внутрішній, що формується у вищих навчальних закладах; зовнішній, що виникає у співпраці з зацікавленими сторонами у забезпеченні якості вищої освіти (роботодавці); зовнішній, що формується на рівні діяльності агенцій із зовнішнього забезпечення якості.

Аналіз Європейських стандартів забезпечення якості вищої освіти дозволяє виділити основні вимоги і напрямки, які стосуються як внутрішнього, так і зовнішнього забезпечення якості [4]:

- чітке визначення політики і пов'язаних з нею процедур забезпечення якості;
- стратегія, політика, процедури і виконавці повинні мати визначений офіційний статус;
- формулювання і оприлюднення і послідовне дотримання критеріїв, на яких повинна базуватись будь-яка діяльність із забезпечення якості.
- відповідність доступних ресурсів поставленим цілям та процедурам їх реалізації;
- участь у процесах забезпечення якості усіх зацікавлених сторін.
- регулярний моніторинг і звітність;
- публічність і доступність усієї інформації з питань забезпечення якості освіти.

Аналіз доповідей робочої групи theBolognaFollow-upGrouptotheMinisterialConferenceinLondon[5], що впровадження принципів та вимог Європейських стандартів важливо, як в рамках навчального закладу, так і в рамках окремих напрямків підготовки чи функціональних підрозділів. Такий підхід збільшує ефективність освітньої діяльності, як послуги, адже одним з завдань з забезпечення якості освіти є залучення до цього процесу усіх зацікавлених осіб: студентів, роботодавців, професорсько-викладацький склад навчального закладу, та інший персонал, що забезпечує навчальний процес.

Проаналізуємо окремі положення Європейської системизабезпечення якості освіти. Для цього скористаємось наступними основними методами аналізу систем: методом декомпозиції; методом агрегації; методом моделювання. Методом декомпозиціїта агрегації систематизуємо принципи та завдання для генерування основних вимог та напрямків імплементації Європейських стандартів у освітній простір в рамках окремого підрозділу, що здійснює підготовку майбутніх інженерів-педагогів, а саме «Випускаючої кафедри»:

- «Мотивація» - зацікавленість студентів, викладачів, персоналу і роботодавців у високій якості вищої освіти, що має бути основою політики якості кафедри;
- «Політика якості» - чітке визначення політики і пов'язаних з нею процедур забезпечення якості. Стратегія, політика, процедури і виконавці повинні мати визначений офіційний статус, увесь персонал повинен чітко усвідомлювати важливість окремої діяльності в загальний розвиток та підвищення якості освіти, усвідомлювати власну значимість як професіоналу;
- «Відповідність» - відповідність політики якості до ресурсів та процедур реалізації;
- «Відповідальність» - полягає у автономній діяльності кафедри, що здійснює освітній процес та, як наслідок, відповідальність за якість наданих послуг, такий напрямок дає можливість для творчого підходу навчання, як з боку викладача, так і з боку студентів, при цьому усвідомлюючи відповідальність з усіх сторін за результат;
- «Ресурси» - автономія кафедри має ґрунтуватися на наявності необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо), що мають бути забезпечені, та постійно удосконалюватись та поліпшуватись згідно з сучасними тенденціями розвитку національної та світової економіки та освіти;
- «Контроль» - контроль здійснення освітньої діяльності як на зовнішньому так і внутрішньому рівнях на всіх етапах підготовки з метою вчасного коректування та поліпшення, а не ускладнення процесу;
- «Доступність» - політика у сфері якості, результати контролю, наміри діяльності, цілі, процедури та ресурси повинні бути доступні усім учасникам процесу з забезпечення якості освіти: студентам, викладачам, роботодавцям, персоналу, такий підхід дає можливість синергетично діяти у напрямку підвищення ефективності та якості освіти.

Метою впровадження Європейських стандартів в освітню діяльність функціонального підрозділу (кафедри) є не кількісні показники і не впровадження інноваційних методик викладання технічних дисциплін, чи європейських аналогів систем оцінювання, а організація такого підходу до системи викладання, що спрямований на постійне підвищення рівня освіти, при цьому йде чіткий розподіл відповідальності та повноважень, тобто створюється збалансована педагогічна система. Впровадження такої системи не виключає законодавчих вимог до здійснення освітньої діяльності, а робить їх більш ефективними, та піднімає імідж як кафедри, так і освітнього закладу, як для абітурієнтів, так і для роботодавців.

Отже, при підготовці інженерів-педагогів необхідно враховувати сучасні вимоги роботодавців та тенденції розвитку систем управління якості освіти відповідно до Європейських вимог. Це можливо в умовах створення системи підготовки студентів, яка на кожному рівні формування знань та навичок, задовольняє б сучасні як державні, так і міжнародні (європейські) вимоги та при якій наприкінці вивчення циклу технічних дисциплін, на основі отриманих знань та навичок, спеціаліст, що здобув освіту відповідав сучасним вимогам роботодавця. Для цього пропонується розподілити освітню діяльність Кафедри за напрямками відповідно до Європейських стандартів вищої освіти та запропонувати шляхи імплементації та удосконалення за кожним напрямком. Всі напрями взаємопов'язані, рівнозначні та в однаковій мірі потребують залучення усіх зацікавлених в забезпеченні якості сторін. і мають загальну мету, що направлена на задоволення сучасних вимог роботодавців до фахівців, що випускаються:

- «Мотивація» - Мотивацією не повинні бути матеріальні та кількісні показники (оцінки, рейтинги, тощо), як для студентів, так і для викладачів. Основною мотивацією повинна виступати підвищення якості освіти, отримання знань, що забезпечують належний професіональний рівень. Зміна сутності навчального мислення

- «Політика якості» - Політика якості повинна базуватись на змісті і цілях, що визначені мотивацією. При освоєнні знань майбутні інженери-педагоги повинні здобути навички та компетентності, які узгоджені країнами Європейського Союзу і які потрібні сьогодні сучасному фахівцеві: вміння критично мислити, аналізувати, працювати в команді, мати навички фінансової грамотності й підприємництва. В Політиці якості повинні бути чітко сформульовані стратегія, цілі, зміст, процедури та відповідальність її здійснення. Кожний учасник навчального процесу повинен, ґрунтуючись на Політиці якості, усвідомлювати власний внесок в загальний розвиток якості підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

- «Відповідність» - Стратегія, зміст, цілі повинні відповідати процедурам або процесам, що здійснюються на Кафедрі (навчальний виховний, профорієнтаційний процес, технологічна практика та інше) та ресурсам (матеріально-технічному забезпеченню). Здійснення ефективного та якісного навчання не можливо при встановленні цілей, що не можливо досягнути.

- «Відповідальність» - Усвідомлення відповідальності усіх зацікавлених сторін при здійсненні освітньої діяльності. Реалізація цього пункту досягається автономністю Кафедри, тобто важливо, щоб викладачі кафедри брали відповідальність за обрану стратегію розвитку якості, самостійно вирішували та впроваджували зміст освіти, що є найефективнішим при підготовці інженерів-педагогів. Це дає змогу контролювати та оперативно виправляти недоліки власної діяльності, поліпшувати процеси відповідно до вимог роботодавців, адекватно персоналу розпоряджатись ресурсами.

- «Ресурси» - Ресурси є важливою складовою освітнього процесу: інформаційно-технічне, навчально-методичне, лабораторне, кадрове забезпечення та інше – має відповідати вимогам Європейської освіти для підготовки відповідних фахівців, що можуть працювати в умовах сучасного розвитку науки та економіки.

- «Контроль» - Постійний внутрішній контроль власної діяльності, самоаналіз та вдосконалення відповідно до зовнішніх змін. Аналіз може передбачати корегування політики та завдань у сфері якості у відповідь на зміни потреб і очікувань зацікавлених сторін.

- «Доступність» - Закритість в інформаційному забезпеченні стримують процес розвитку будь-якої діяльності та унеможлиблює погодженість дій. Доступність кожного з зацікавлених сторін до інформації дає відчуття єдиного цілого в процесі забезпечення якості освітнього процесу та допомагає визначити власне місце в загальній справі, не зобов'язуючи досконально розбиратися в усіх аспектах.

Висновки та перспективи досліджень.

Отже, запропоновано шляхи імплементації Європейських стандартів вищої освіти в освітній процес Кафедри, що дає значні переваги та підвищує рейтинг майбутніх інженерів-педагогів на ринку працевлаштування. Так, впровадження системного підходу до забезпечення якості вищої освіти, що ґрунтується на європейських принципах, в межах підрозділу Кафедра, дає можливість розширити повноваження та разом з тим підвищує відповідальність усіх зацікавлених сторін освітнього процесу. Однак, запропоновані шляхи імплементації потребують узгодженості та прийнятті їх, як на внутрішньому рівні забезпечення якості, так і на зовнішньому, а саме:

- Формування політики та рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти з урахуванням потреб ринку праці, студентів та інших зацікавлених осіб;

- Залучення роботодавців до участі в процедурі контролю та суспільної відповідальності за якість вищої професійної освіти;

- Підвищення рівня участі студентів у системі забезпечення якості;

- Запровадження постійно діючого моніторингу якості вищої освіти з урахуванням світового, європейського та національного досвіду;

- Запровадження зворотного зв'язку між студентом, роботодавцем, викладачем та керівництвом з метою своєчасного виявлення та усунення недоліків у забезпеченні якості освітнього процесу;

-Забезпечення доступності і прозорості інформації з питань забезпечення якості у вищій освіті на всіх рівнях: окремого підрозділу ВНЗ, вищого навчального закладу, національному та міжнародному рівнях.

Список використаної література

1. Карпенко М. "Європейський досвід для створення ефективної системи контролю та оцінки якості вищої освіти в Україні". Аналітична записка [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/745/>
2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). – К.: ТОВ "ЦС", 2015. – 32 с.
3. Кіпоренко Г. С. Особливості викладання дисциплін екологічної спрямованості для майбутніх інженерів-педагогів [Текст]/ Г. С. Кіпоренко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. - 2013. - № 38-39. - С. 241-246.
4. Лазарев М. І. Системний підхід до розробки інтенсивних технологій вивчення інженерних дисциплін [Текст] / М. І. Лазарев. - Неперервна професійна освіта: Теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2003. – Вип. 1. – С. 69-78.
5. Карпенко М. Система забезпечення якості вищої освіти у болонському процесі та механізми її імплементації в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/juni08/16.htm>.
6. Report from a working group appointed by the Bologna Follow-up Group to the Ministerial Conference in London, May 2007. BOLOGNA PROCESS STOCKTAKING – LONDON 2007 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100202100434/http://dcsf.gov.uk/londonbologna/uploads/documents/6909-bolognaprocessst.pdf>

Авторська довідка

«Удосконалення якості підготовки майбутніх інженерів-педагогів шляхом імплементація європейських стандартів вищої освіти»

Грінченко Ганна Сергіївна, к.т.н, доцент, доцент, кафедра охорони праці, стандартизації та сертифікації, Українська інженерно-педагогічна академія, orcid.org/0000-0002-6498-6142, вул. Університетська, 16, м. Харків, Україна, 61003, 0665946687, a.kiporenko@ukr.net.

«Improving the quality of training of future engineers-teachers through the implementation of European higher education»

Hrinchenko Anna, Ph.D., docent, docent, department of labor safety, standardization and certification, Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, orcid.org/0000-0002-6498-6142, 16 Universitetskaya st., Kharkiv, Ukraine, 61003, 0665946687, a.kiporenko@ukr.net.